

Izabela Pakuła
Menedżerska Akademia Nauk Stosowanych w Warszawie
Email: isa.pakula@gmail.com
ORCID: 0009-0001-4443-5140

**Recenzja publikacji pt. *Neuronauka społeczna*, autorstwa Stephanie Cacioppo, Johna T. Cacioppo, (przeł. Małgorzata Guzowska),
Wydawnictwo PWN: Warszawa 2023.**

Książka „Neuronauka społeczna” ukazała się na rynku amerykańskim w 2020 roku nakładem wydawnictwa Princeton University Press. W Polsce została opublikowana w 2022 i 2023 roku (to drugie wydanie jest w niniejszej recenzji omawiane) nakładem wydawnictwa PWN w Warszawie. Redakcji naukowej polskiego wydania oraz recenzji naukowej podjął się prof. Michał Harciarek z Uniwersytetu Gdańskiego, a książkę na język polski przełożyła Małgorzata Guzowska. Polskie wydanie wraz z bibliografią liczy 316 stron. Książka podzielona została na 9 rozdziałów (zatytułowanych odpowiednio: „Wprowadzenie do neuronauki społecznej”, „Kontakty społeczne są ważne”, „Mózg społeczny”, „Siły łączące”, „Percepcja społeczna: czytanie twarzy”, „Oszustwa społeczne: czytanie oczu”, „Procesy grupowe”, „Wpływ społeczny”, „Zdrowe więzi społeczne”), dwa załączniki („Ewolucyjna teoria samotności Cacioppo ETL oraz „Skala namiętnej miłości”) oraz obszerny spis bibliograficzny, spis rycin, tabel ramek, indeks nazwisk oraz indeks rzeczowy a także notatkę „O autorach”. Każdy z rozdziałów składa się z pomniejszych podrozdziałów -zamkniętych uwagami końcowymi.

Stephanie Cacioppo jest naukowcem związanym z University of Chicago, gdzie kieruje laboratorium dynamiki mózgu, a także jest przewodniczącą Towarzystwa Neuronauki społecznej, John. T. Cacioppo natomiast jest naukowcem również związanym z University of Chicago, autorem samego pojęcia „neuronauka społeczna”, a także wielu książek związanych z tematyką funkcjonowania mózgu w kontekście psychologii społecznej. „Neuronauka społeczna” jest pierwszą pozycją autorów przetłumaczoną na język polski.

Rozdział pierwszy „Wprowadzenie do neuronauki społecznej” obejmuje takie zagadnienia, jak ewolucja zachowań społecznych (wyróżnienie czterech rodzajów zachowań społecznych, takich jak: wzajemne korzyści, samolubstwo, altruizm oraz złośliwość), czym jest neuronauka i neuronauka społeczna (odpowiednio neuronauka behawioralna koncentrowała się na mózgu jako ogniwie pośrednim między bodźcem i reakcją, podczas gdy neuronauka społeczna traktuje mózg w kategoriach interdyscyplinarnych i w perspektywie relacji z innymi jednostkami), co czyni nas ludźmi (np. umiejętność narracji charakterystyczna dla lewej półkuli) oraz nakreśla, czym jest doktryna analizy wielopoziomowej (omawia zasadę wielokrotnego determinizmu, zasadę determinizmu nieaddytywnego oraz zasadę wzajemnego determinizmu), a także charakteryzuje tzw. złoty trójkąt (w skład którego wchodzi manipulacja eksperymentalna, testowanie behawioralne oraz pomiary fizjologiczne).

Rozdział drugi zatytułowano „Dlaczego kontakty społeczne są ważne”. Autorzy podkreślają w nim ważną rolę tzw. zdrowych więzi społecznych, które wiążą się z szeregiem korzyści, zarówno dla zdrowia psychicznego, jak i fizycznego. Z drugiej strony badacze zwracają uwagę na fakt, iż zarówno niesatysfakcjonujące kontakty społeczne, jak i izolacja społeczna, korelują ze zwiększonym ryzykiem zachorowalności na niektóre choroby oraz przedwczesną śmiercią. Warto dodać -, że predyktorem ewentualnych trudności nie jest obiektywna izolacja, ale jej percepcja. W tym rozdziale została również przedstawiona ewolucyjna teoria samotności, a także ścieżki i konsekwencje izolacji społecznej, w kontekście pracy mózgu i neurofizjologii człowieka.

Rozdział trzeci nosi tytuł „Mózg społeczny”. Przedstawione zostały w nim metody badania mózgu, takie jak: metody neuroobrazowe, badanie modyfikacji ekspresji genów, badanie zmian aktywności genów. Autorzy scharakteryzowali również ewolucję mózgu społecznego. Dwa podrozdziały zostały odpowiednio poświęcone rozwojowi mózgu społecznego w okresie niemowlęcym (z naciskiem na rozwój funkcji mowy) i rozwojowi mózgu społecznego dzięki zdrowym związkom społecznym (z uwzględnieniem samotności i jej wpływu na kształtowanie się mózgu). Rozdział kończy się refleksją, jak ważne dla kształtowania prawidłowej struktury mózgu, i co za tym idzie szeregu funkcji na poziomie poznawczym i behawioralnym, są kontakty społeczne.

Rozdział czwarty o tytule „Siły łączące” – skupia się na tzw. „niewidzialnych siłach” łączących ludzi w społeczeństwie, takich jak: identyfikacja, naśladowanie, zarażanie emocjonalne, empatia, świadome myślenie o cudzych myślach uczuciach intencjach i celach. W tym rozdziale zostały krótko omówione również inne mechanizmy z zakresu psychologii społecznej, takie jak: automatyczna mimikra, imitacja, zarażanie emo-

cyjonalne, rezonans somatosensomotoryczny, przyjmowanie perspektywy afektywnej, empatia emocjonalna czy empatia poznawcza. Bardziej szczegółowo, z uwzględnieniem zmian zachodzących w mózgu zostały przedstawione zarażanie emocjonalne, przyjmowanie perspektywy afektywnej, empatia, imitacja oraz identyfikacja. Osobny podrozdział został poświęcony mentalizacji (wyróżniona została m.in. perspektywa egocentryzmu oraz symulacji), gdzie obszerny fragment poświęcono tzw. neuronom lustrzanym oraz uczeniu społecznemu.

Rozdział piąty zatytułowany „Percepcja społeczna: czytanie twarzy” poświęcony został m.in. postrzeganiu twarzy w kontekście ewolucyjnym. Autorzy przedstawiają w nim także najnowsze badania na temat pracy mózgu i postrzegania twarzy. Jeden z podrozdziałów został zadedykowany tzw. sygnałom statycznym, czyli stałym elementom twarzy, dzięki którym dokonujemy oceny i wnioskujemy o innych cechach spotkanych osób. Dużo miejsca poświęcono również sygnałom powolnym (związanym z wiekiem), sztucznym (tym, które zmieniają wygląd twarzy, jak np. makijaż), szybkim (mikroekspresjom) i związanej z tym percepcji emocji. W niniejszym rozdziale wyróżniono również negatywne emocje moralne, czyli zdolności człowieka do odczuwania emocji złożonych.

Rozdział szósty autorzy zatytułowali „Oszustwa społeczne: czytanie oczu”. Skupiają się w nim na procesie rozpoznawaniu stanu emocjonalnego drugiej osoby na podstawie wyglądu jej oczu, m.in. za pomocą kierunku spojrzenia, któremu został poświęcony osobny podrozdział. Autorzy dokonują również pewnego rodzaju podsumowania, integrując wpływy fizyczne, kontekstowe i behawioralne. W podsumowaniu tego rozdziału zwracają uwagę na rolę komunikacji ekspresyjnej i jej znaczenie dla przetrwania jednostki oraz wskazują, jak wraz z ewolucją więzi społecznych kształtował się ośrodkowy układ nerwowy u człowieka.

Siódmy rozdział książki nosi nazwę „Procesy grupowe” i został poświęcony relacjom pomiędzy biologicznymi uwarunkowaniami tworzenia grup i funkcjonowania w nich oraz aspektem kulturowym tegoż. W rozdziale omówiono mechanizmy konkurencji między - i wewnątrzgatunkowej z perspektywy psychologii ewolucyjnej, a także zjawisko wzajemności z podziałem na wzajemność bezpośrednią, pośrednią oraz wzajemność sieciową. Osobne podrozdziały zostały poświęcone zagadnieniu grup obcych i grup własnych oraz neuronalnemu podłożu uprzedzeń i stereotypów w kontekście stereotypizacji, uprzedzeń i dyskryminacji oraz łagodzeniu stereotypów i uprzedzeń. Scharakteryzowano również zjawisko altruistycznego karcenia oraz współpracy.

Rozdział ósmy „Wpływ społeczny” omawia takie zjawiska jak konformizm, posłuszeństwo wobec autorytetów oraz charakteryzuje zjawisko perswazji. Perswazja została tutaj przedstawiona w perspektywie zarówno

no kulturowej, jak i ewolucyjnej. Autorzy -omówili historyczne uwarunkowania perswazji oraz jej związek z komunikacją interpersonalną oraz zaprezentowali autorski model ELM – tzw. „model prawdopodobieństwa opracowania” odnoszący się do różnego rodzaju operacji przetwarzania informacji.

Ostatni rozdział „Zdrowe więzi społeczne” skupia się przede wszystkim na relacjach interpersonalnych. Autorzy opisują namiętną miłość romantyczną również w kontekście aktywowanych obszarów mózgu i wniosków z badań neuroobrazowania. Omawiają również inne rodzaje miłości, popędy biologiczne oraz wnioski z badań nad stylami przywiązania. Osobne podrozdziały zostały poświęcone „Szybkości miłości w ludzkim mózgu”, „Romantycznemu odrzuceniu” oraz „Poznawczym korzyściom miłości”. W uwagach końcowych rozdziału autorzy podkreślają, że miłość aktywuje w mózgu trzy ważne systemy: afektu, nagrody oraz poznawczy.

W podręczniku znajdziemy również dwa załączniki. Załącznik A charakteryzuje krótko „Ewolucyjną teorię samotności Cacioppo” (ETL), która opiera się na ewolucyjnej klasyfikacji zachowań społecznych. Załącznik B natomiast stanowi „Skala namiętnej miłości” składająca się z 15 twierdzeń, punktowanych od 1 do 9 i służy do oceny poznawczych emocjonalnych i behawioralnych składowych namiętnej miłości. Książkę kończy obszerna bibliografia, z podziałem na poszczególne rozdziały, licząca sobie ponad 1000 pozycji, w zdecydowanej większości anglojęzycznych.

„Neuronauka społeczna” jest niewątpliwie ciekawą i nowatorską pozycją na rynku literatury z zakresu psychologii społecznej i neurobiologii. Została napisana przystępnym, łatwym w odbiorze językiem i bogato zilustrowana rycinami przedstawiającymi omawiane zagadnienia. Jej dodatkową zaletą jest odwołanie się do stanu badań, które zostały opublikowane do roku 2020, więc jest również pozycją aktualną. Integruje wiedzę z różnych dziedzin i podaje ją w perspektywie psychologii społecznej. Wydaje się ciekawym wyborem zarówno dla studentów, jak i dla wykładowców oraz wszystkich pasjonatów nauk społecznych i nie tylko.

Do słabych stron książki można zaliczyć przeładowanie szczegółami i łączenie perspektywy ewolucyjnej z perspektywą współczesną, bez ujęcia zmiennych pośredniczących oraz kontekstu historyczno-społecznego, w którym przecież jednostka zawsze funkcjonuje. Dodatkowo, zdecydowana większość przykładów i badań pochodzi ze Stanów Zjednoczonych. Bez wątpienia jest to jednak oryginalna i nowatorska pozycja na rynku naukowym, która wzbogaca wiedzę o funkcjonowaniu ludzkiego mózgu w perspektywie psychologii społecznej.